

len ako nejaký servis a nič viac. Musíme ísť medzi ľuďmi a hovoriť im o radostnej zvesti, vytrvať vo všetkých nástrahách a protivenstvách. Vo všetkom nám môže byť skutočne výborným príkladom svätý Ján Mária Vianney, lebo on ukázal, že s Božou pomocou sa aj nemožné veci môžu stať skutočnými.

26 KŇAZ A ČNOSTI

Úvod⁴¹⁹

Na otázku čo je to čnosť, existuje veľa odpovedí a veľa definícií. Tomáš Akvinský zastáva názor, že je to vnútorný princíp dobrého jednania. Iní autori udávajú, že čnosť je dobrá vlastnosť našej duše, ktorá je základom nášho konania. Existuje veľmi veľa čností a teológii vďačíme za to, že ich máme rozdelené a zoradené.

Čnosti sú ako krídla, ktoré nás nesú cestou spásy k Bohu Otcovi. Tak ako lietadlo nemôže letieť bez krídel, naša cesta do neba sa nezaobíde bez čností. Čnosti potrebujeme všetci, o čo viac v nich potrebuje rásť kňaz vo svojom povolaní a v pastoračnej službe.

26.1 Všeobecne

V morálnej teológii sa definuje čnosť ako trvalá dispozícia, ochota a zbehlosť konať niečo dobré. Je to „habitus operativus“ – vlastnosť zameraná na činnosť. K tomu aby človek mohol vykonať niečo dobré a aby to konal stále, nestačí len poznanie, rozum a učenosť. Je tu potrebná silná vôľa, ktorou sa človek rozhoduje konať dobro.⁴²⁰ Je to vlastnosť, ktorá zdokonaľuje duševné sily ku konaniu niečoho dobrého.

Čnosť sa zvykla tiež definovať ako dobrá vlastnosť mysle, ktorou človek žije správne a ktorú nikto nezneužije na zlo. Pojem čnosti zahrňuje v sebe všetky dobré vlastnosti človeka, ako aj najvyšší stupeň ušľachtilej ľudskosti. Čnostné skutky nie sú vlastné len učenému človekovi, ale sú spoločné všetkým ľuďom. Čnosť znamená zásah do bytia do života celého ľudstva. Pestovať ju znamená

⁴¹⁹ Porov.: HUPKA, I.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

⁴²⁰ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia I*. Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka. 1994, s. 182.

správne zaobchádzať so sebou samým a bližným, správne užívať svet a rozvíjať všetky schopnosti k novej plodnosti a plnosti.

Rozlišujeme čnosti individuálne a sociálne. Individuálne čnosti smerujú k zdokonaleniu ľudskej osobnosti. Sociálne čnosti zameriavame na dobro celej ľudskej spoločnosti.

Rozlišujeme čnosti aj rozumové, kde patria rozumnosť, vedomosť, múdrosť. Ďalej čnosti vôľové, ktoré zdokonaľujú vôľu v jej činnosti. Tu počítame celý komplex mravných čností, robia človeka dobrým po mravnej stránke.⁴²¹

Môžeme povedať, že čnosti sú v priamom pomere: čím viac rastie jedna, tým viac mohutnie druhá. Keď sa umenšuje jedna, upadá aj druhá. Človek nemôže v jednej čnosti vynikať a v iných byť nulový. To by nebola pravá čnosť. Pravda je tá, že v niektorej postúpil viac, v inej menej, ale vo všetkých musí mať určitý stupeň.

Jednotlivé čnosti tvoria základ a obsah mravného života. Sú charakteristickými vlastnosťami kresťanskej svätosti a dokonalosti. Je ich nesmierne mnoho.

26.2 Kňaz a teologické alebo božské čnosti

U kňaza majú stáť na prvom mieste. Sú tri: viera, nádej, láska. Sú nosnými piliermi celého mravného života kňaza a kresťana vôbec. Ich vonkajšie symboly sú kríž, kotva a srdce.

Sedem darov Ducha Svätého

Sú to vlastne Bohom vliate čnosti. Dávajú schopnosť riadiť sa vnuknutím Ducha Svätého a žiť dokonalým kresťanským životom. Mesiáša budú oslavovať tieto čnosti ako dary Ducha Svätého: dar múdrosti, rozumu, rady, sily, poznania, pobožnosti, bázne Pánovej.

Kardinálne čnosti

Mravných čností je veľa. Nedajú sa taxatívne vymenovať. Medzi nimi vynikajú štyri hlavné mravné čnosti: opatrnosť, spravodlivosť, zmužilosť, miernosť.

Skutky milosrdenstva

Kresťanská dokonalosť sa v konkrétnej forme prejavuje každodennou službou bližnému. Nimi kňaz podáva dôkazy o svojej láske, ktorá je naplnením zákona. Skutky telesného a duchovného milosrdenstva sú vlastne zdokonaľujúce subjektívne a potenciálne časti teologickej čnosti lásky.

⁴²¹ Porov.: TONDRA, F.: *Morálna teológia I.* Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka. 1994, s. 188 - 189.

Skutky telesného milosrdenstva: hladných nasycovať, smädným dať sa napiť, pocestných prijímať, nahých odievať, chorých navštevovať, väzňov vykupovať, mŕtvych pochovávať.

Skutky duchovného milosrdenstva: nevedomých poučovať, pochybujúcim dobre radiť, hriešnikov napomínať, zarmútených potešovať, ubližujúcim odpúšťať, krivdy trpezlivo znášať, za živých a mŕtvych sa modliť.

26.3 Rozvíjanie čnosti

Duša zasiahnutá láskou necvičí sa vo všetkých čnostiach naraz, nie vo všetkých jednako, nie všetky v každom čase, nie všetky na každom mieste. Duša, ktorú zavlažuje láska, donáša ovocie čností a to každé vo svojom čase. Mnohí sa mýlia, keď sa chcú cvičiť len v jednej čnosti, a to pri každej príležitosti. Čnosti všeobecnej povahy, v ktorých sa treba predovšetkým cvičiť, sú napríklad pokora, miernosť, striedmosť, mravnosť. Tieto čnosti nie sú také nápadné a navonok také prenikavé, ako napríklad nábožnosť, poslušnosť, udatnosť, veľkodušnosť. Vo všeobecných čnostiach sa nemáme cvičiť len pre ne samé, ale nakoľko len možno v spojení s inými čnosťami. Takto sa zvyšuje ich krása a hodnota. Zo zvláštnych čností sa máme cvičiť najmä v tých, ktoré zodpovedajú nášmu povolaniu, a nie natoľko v tých, ktoré zodpovedajú len našej vlastnej záľube.

Správne pokračovali apoštolovia, keď neopustili svoje povolanie kňazov a kazateľov pre starosť chudobných, ale ju preniesli na zvláštnych mužov, diakonov. Zanechali starosť o chudobných, hoci je to veľká a vznešená čnosť, len aby sa mohli venovať svojej prvoradej povinnosti, totiž hlásaniu evanjelia a rozdávaniu nebeského chleba.⁴²²

Každý stav má svoje stavovské čnosti. Hoci máme mať všetky čnosti, nie sme povinní všetky rovnako pestovať. Každý sa má cvičiť v tých, ktoré zodpovedajú jeho stavu, povolaniu a životným možnostiam. Je dobré a užitočné vyvolať si niektorú čnosť za hlavnú, aby sme tak duševný život lepšie usporiadali a v jednote udržali. Kto cíti náklonnosť k nejakej chybe alebo k hriechu, má sa cvičiť v náprotivnej čnosti. Tým čoskoro premôže nepriateľa svojej duše a postúpi aj v iných čnostiach. So všetkou pokorou a prostotou sa usilujme nadobudnúť si čnosti, ktoré nám odporúča Ježiš, totiž tichosť a trpezlivosť, pokoru, chudobu, čistotu, poslušnosť, lásku a žičlivosť oproti bližným, usilovnosť a svätú horlivosť v službe Božej.

⁴²² Porov.: SALESKÝ, F.: *Filotea*. Bratislava : LÚČ, 1996, s. 131 - 134.

V snahe postupne dosahovať určité čnosti nikdy neplánujeme svoje duchovné cvičenia tak, že ich formálne rozložíme na rôzne dni v týždni; na stanovený deň jednu čnosť, ďalšie čnosti na ostatné dni. Boj o získanie čností nech sa však sústreďí na tie vášne, ktoré vždy zraňujú a stále napádajú a na zápas o čo najdokonalejšie získanie práve tých čností, ktoré premáhajú sledovanú nezriadenosť. Termíny na dosiahnutie tej-ktorej čnosti sa neurčujú na dni, týždne alebo roky. Každé pozastavenie na ceste k dokonalosti znamená určitý krok späť. Ide o situáciu, keď si nahovárame, že ovládame niektorú čnosť a potom už nevenujeme pozornosť príležitostiam, v ktorých ju treba uplatniť. Všetkým príležitostiam, ktoré vedú k telesnému pokušeniu sa vyhýbame rýchlo a rázne. Pri cvičeniach, ktoré by mohli poškodiť zdravie, ako pôst, bdenie, rozjímanie a iné, treba byť opatrný a ohľaduplný. Také čnosti sa získavajú pomaly a postupne. Na druhej strane energicky treba uplatňovať vnútorné hnutia, ako sú: láska k Bohu, sebakorovanie, nenávisť voči hriešnym vášniam a hriechom, miernosť a trpezlivosť, láska ku všetkým ľuďom a osobám, ktoré nás urážajú.

Neodporúča sa celkom a naraz sústreďiť na všetky alebo mnohé čnosti, ale postupne. Čnostný návyk si duša takto ľahšie a pevnejšie osvojí. A stálym cvičením jedinej čnosti sa pamäť stáva schopnou pri každej príležitosti si ju pohotovo vyvolať. Mysel' bude vedieť rýchlejšie nachádzať nové metódy i motívy na získanie tej-ktorej čnosti. I vôľa bude pohotovejšie a oddanejšie uplatňovať tú jedinú sledovanú čnosť.

Získavanie čností vyžaduje aj pevnú a rozhodnú vôľu spolu so schopnosťou zniesť očakávané záťaž trpkých a protivných skúšok. K čnostiam treba mať osobitnú náklonnosť a citový vzťah, ktorý môžeme získať častým uvažovaním o tom, ako sa Bohu páčia, aké sú šľachetné, užitočné a nám potrebné. Doporučuje sa každé ráno si urobiť pevné predsavzatia, že sa budeme v čnostiach cvičiť podľa okolností, ktoré sa v ten deň prihodia. V priebehu dňa sa treba však viackrát spytovať, či sme svoje predsavzatia dodržiavali. Pri tom pomáhajú príklady svätých, modlitby a meditácie o živote a utrpení Pána, citáty zo Svätého písma.

Pretože hneď ako prestávame praktizovať úkony čností, nevyhnutne v nás vznikajú mnohé nezriadené hnutia spôsobené prudkou náklonnosťou zmyslovej žiadostivosti a inými vplyvmi. V dôsledku toho sa sila našich čností stráca či prinajmenšom zoslabuje, navyše, strácame mnohé nadprirodzené dary a milosti, ktorými by Pán odmenil pokrok v našom duchovnom živote.⁴²³ Treba pozorne dbať na to, aby sme využili každú príležitosť, ktorá nám ponúka možnosť získať danú čnosť. Ak si chceme navykať na trpezlivosť, nevyhýbame sa osobám,

⁴²³ Porov.: SKUPIOLI: *Duchovný zápas*. Bratislava : 2000, s. 112.

prácam a myšlienkam vyvolávajúcim konkrétnu slabosť. Udržiavame svoju vôľu v pohotovosti ochotne znášať čokoľvek otravné a únavné. Inak sa trepezivosti nikdy nenaučíme. Keď prosíme Pána o určité čnosti, súčasne prosíme aj o príležitosti, aby sme ich mohli precvičovať. Čnostné úkony vykonávané za sťažených podmienok sú svojou povahou veľkorysé a účinné a umožňujú nám ľahší a rýchlejší postup k dokonalým čnostiam.

Čas potrebný na nácvik jednotlivých čností nemožno vopred určovať, pretože závisí od stavu a potrieb jednotlivcov, od ich pokroku v duchovnom živote a od mienky duchovného vodcu.

Je potrebné chrániť sa pred myšlienkami o tom, že už bezpečne ovládame určité čnosti a že sme si úplne podriadili svoje vášne, aj keď sme už dlhší čas a po mnohých bojoch prestali pociťovať podobné hnutia. V tomto prípade už môže pôsobiť nástraha diabla i naša vlastná klamlivá prirodzenosť a práve jej skrytej pýche sa nerest často zdá byť čnosťou. Okrem toho ak vezmeme do úvahy dokonalosť, ku ktorej nás Boh volá, budme presvedčení, že sme ešte neprestúpili ani len prah dokonalého duchovného života, aj keď sme už ďalej pokročili na ceste čností.

26.4 Kňaz a čnosti vo svetle dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu

Kňaz uznáva Cirkev v jej hierarchickej štruktúre, miluje ju a slúži jej. Kňazskú službu nemožno vykonávať bez jednoty s pápežom a biskupským kolégiom, ale najmä s vlastným diecéznym biskupom. Podriadenosť vyplýva zo zodpovednej slobody kňaza (*porov. PDV 28*). Len ten, kto vie poslúchať Krista, vie, ako má v duchu evanjelia vyžadovať poslušnosť od iných.

Kňaz sa nemá príliš viazať na vlastné záľuby alebo názory a má dať spolubratom možnosť uplatniť svoje talenty bez závidosti a rivality. Posvätný a organicky usporiadaný ráz kňazského spoločenstva sa uskutočňuje jednak sviatosťami a jednak čnosťami (*porov. LG 11*). Táto služba Bohu ich musí nabádať a nadchýnať k cvičeniu sa v čnostiach, najmä v poníženosti, poslušnosti, neochvejnosti a čistote, ktorými sa stávajú účastnými na Kristovom pokorení a zároveň na jeho živote v Duchu (*porov. PC 5*).

Láska

Kňazi na základe spoluúčasti na tom istom kňazstve si uvedomujú svoju osobitnú zodpovednosť voči tým, čo majú nejaké ťažkosti. Nech im včas poskytnú pomoc.

Poslušnosť

Spomedzi čností, ktoré sa najviac vyžadujú v kňazskej činnosti, treba

spomenúť vnútornú disponovanosť, vďaka ktorej sú kňazi vždy ochotní hľadať nie svoju vôľu, ale plniť vôľu toho, ktorý ich poslal. Ide o poslušnosť, ktorú v duchovnom živote kňaza charakterizujú viaceré znaky (*porov. PDV 28*).

Kňaz vydáva svedectvo o svojom Pánovi, keď žije podľa evanjelia, v trepezlivosti a zhovievavosti, dobrotivosti a v nepokrytekej láske, ak treba, aj vycedením svojej krvi. Nech je presvedčený, že poslušnosť je charakteristickou čnosťou Kristovho učeníka, lebo Kristus poslušnosťou vykúpil ľudské pokolenie (*porov. AG 24*). Kňazská poslušnosť má napokon osobitný „pastoračný“ ráz. Prežíva sa za ustavičnej ochoty podrobiť sa, dať sa „stravovať“ potrebami a požiadavkami ovčince (*porov. PDV 28*). Služba Bohu ich musí nabádať a nadchýňať k cvičeniu sa v čnostiach, najmä v poníženosti, poslušnosti, neochvejnosti a čistote, ktorými sa stávajú účastnými na Kristovom pokorení... (*PC 5*).

Kňazi nech sa teda vinú k svojmu biskupovi s úprimnou láskou a poslušnosťou. Táto kňazská poslušnosť, preniknutá Duchom spolupráce, má svoj základ práve v účasti na biskupskom účinkovaní, ktorej sa kňazom dostáva vysviackou a úradným cirkevným poverením (*porov. PO 7*).

Nádej

Láska Dobrého pastiera podnecuje kňazov, aby ako správcovia a pastieri ľudu Božieho dali aj život za svoje ovce a boli hotoví priniesť i tú najväčšiu obeť, nasledujúc príklad tých kňazov, čo ani v terajších časoch neodoprelí položiť svoj život. Pred svojimi veriacimi prejavujú pevnú nádej, aby mohli potešovať tých, čo sú vo všelijakých súženiach, potechou, ktorou ich samých potešuje Boh (*porov. PO 13*).

Pokora

Spomedzi čností, ktoré sa najviac vyžadujú v kňazskej činnosti, je vnútorná disponovanosť, nehľadať svoju vôľu, ale plniť vôľu Toho, ktorý ich poslal. Teda pravý služobník Kristov, vedomý vlastnej slabosti, pracuje v poníženosti, hľadajúc, čo je milé Pánovi, a sťaby spútaný Duchom Svätým, dá sa viesť vo všetkom vôľou Toho, ktorý chce všetkých ľudí spasiť (*porov. PO 15*). Čím viac ľudia pokladajú dokonalú zdržanlivosť v súčasnom svete za nemožnú, tým poníženejšie a vytrvalejšie budú kňazi prosiť spolu s Cirkvou o milosť vernosti, ktorá sa nikdy neupiera tým, čo sa za ňu modlia – využívajúc pritom všetky nadprirodzené a prirodzené prostriedky, ktoré majú všetci naporúdzi (*porov. PO 16*).

Chudoba

Dobrovoľnou chudobou sa kňazi zjavnejšie stanú podobnými Kristovi a pohotovejšími na posvätnú službu. Ale aj určité spoločné užívanie vecí na spôsob spoločenstva majetkov, ktoré sa vyzdvihuje v dejinách prvotnej Cirkvi,

výborne urovnáva cestu dušpastierskej lásky; a týmto spôsobom života môžu kňazi chválitebne uviesť do praxe Ducha chudoby, ktorý odporúča Kristus (porov. PO 17).

Umŕtvovanie

Kňazi ako vysluhovatelia svätých vecí zastupujú najmä pri obete svätej omše osobitným spôsobom samého Krista, ktorý samého seba vydal v žertvu na posvätenie ľudí. Preto sa vyzývajú, aby sa správali podľa toho, čo vysluhujú. A keďže slávia tajomstvo smrti Pánovej, nech sa starajú umŕtvovať svoje údy s ich nerestami a žiadosťami (porov. PO 13).

Vernosť

Lebo nemožno oddeliť vernosť Kristovi od vernosti k jeho Cirkvi. A teda, aby kňazi nepracovali nadarmo, dušpastierska láska im ukladá pracovať vždy vo zväzku spoločenstva s biskupmi a ostatnými bratmi v kňazstve (porov. PO 14).

Viera

Nech kňazi nezabúdajú, že nikdy nie sú sami vo vykonávaní svojej činnosti, lebo ich oporou je všemohúca moc Božia. Spoliehajú sa na Krista, ktorý ich povolal mať účasť na svojom kňazstve, nech sa venujú s úplnou dôverou svojej službe vo vedomí, že Boh má moc rozhojniť ich lásku. Vodcovia Božieho ľudu musia sa dať viesť vierou, nasledujúc príklad veriaceho Abraháma, ktorý „vierou poslušol, aby sa odsťahoval do kraja, ktorý mal prijať ako dedičstvo. Odsťahoval sa, a ani nevedel, kam ide (porov. Žid 11, 8), (porov. PO 22).

Múdrosť

Od kňazov nech laici čakajú svetlo a duchovnú silu. Ale nech si nemyslia, že ich duchovní pastieri majú vždy také vedomosti, že sú schopní alebo povolani mať pohotove na každý otvorený problém konkrétne riešenie (porov. GES 43). Božie dielo, ktoré ich povolal uskutočňovať Duch Svätý, presahuje všetky ľudské sily a ľudskú múdrosť (porov. PO 15).

Zmužilosť

Činnosť kňazov si z osobitných dôvodov vyžaduje, aby sa nepripodobnili tomuto svetu; ale zároveň žiada, aby žili na tomto svete medzi ľuďmi, ako dobrí pastieri poznali svoje ovce a usilovali sa priviesť aj tie, ktoré nepatria do tohto ovčince, aby aj oni počúvali Kristov hlas a stal sa len jeden ovčinec a jeden Pastier. Aby sa to dalo docieľiť, sú na veľkú pomoc čnosti, ktoré sa právom cenia v ľudskom spolunažívaní, ako je dobrosrdečnosť, úprimnosť, statočnosť, stálosť, vytrvalá starostlivosť o spravodlivosť, zdvorilosť a ostatné čnosti, ktoré odporúča Pavol apoštol slovami: „Myslíte len na to, čo je pravdivé a šľachetné, čo je spravodlivé a čisté, čo je milé a čestné, čo čnostné a chválitebné“ (Flp 4,8), (PO 3).

Spravodlivosť

Prenikavé a rýchle premeny vyžadujú so zvýšenou naliehavosťou, aby sa nikto neuspokojil s čisto individualistickou etikou z nepozornosti voči vývoju vecí alebo z tupej zotrvačnosti. Povinnosti diktované spravodlivosťou a láskou sa plnia čím ďalej, tým lepšie vtedy, keď každý, pričínajúc sa o spoločné dobro podľa svojich schopností, so zreteľom na potreby iných, napomáha a podporuje aj verejné a súkromné ustanovizne, ktoré pracujú na zlepšovaní životných podmienok človeka (*GES 30*).

Kňazi, vykonávajúci službu Ducha a ospravedlnenia, sa upevňujú v duchovnom živote pod podmienkou, že sú poslušní Duchu Kristovmu, ktorý ich oživuje a vedie. Privádzajú ich totiž k životnej dokonalosti už samy každodenné posvätné úkony a celé ich účinkovanie, ktoré konajú v spoločenstve s biskupom a s ostatnými kňazmi (*porov. PO 12*).

Záver

Každý človek, kresťan alebo nekresťan, je povinný prenášať vedomie mravnej povinnosti do osobného a verejného života. Nestačí Boha len poznať, ale jeho vôľu, prejavenu v prirodzenom a zjavenom zákone treba aj plniť.

Čnostný život veriaceho kresťana je stelesneným poriadkom. Poriadok predpokladá boj za víťazstvo dobra.

Vzorom nám je Kristus - Bohočlovek. Starokresťanský spisovateľ Origenes - jeden z najväčších teológov - napísal, že Kristus je Čnosť. Človek môže mať či vlastniť tú alebo onú čnosť, ale Kristus je Čnosťou, rovnako ako je Pravdou, Životom, Láskou. Čnosti, to jest dobré vlastnosti ľudskej duše, zdokonaľujú Boží obraz v človeku, prehľbujú zjednotenie človeka s Kristom a sú praktickým dôkazom, že človek - kresťan je nasledovník Ježiša Krista.

Človek svojím životom v čase plní jednak svoje prirodzené časné povinnosti a ciele, a jednak - volaný Bohom ku spásu sa usiluje plniť vôľu Božiu a spásu dosiahnuť. Ku obidvom potrebuje určité dispozície, vlastnosti, čnosti. Dosiahnutie nášho najvyššieho cieľa spásy v Bohu presahuje naše prirodzené sily a vlastnosti. Pretože však súčasne platí, že bez nášho pričinenia nás Boh nespasí, vstupuje do nášho života zvláštna Božia pomoc.

Toto všetko platí dvojnásobne pre kňazov v ich kňazskom živote obety a služby. Kňaz a čnosti sú ako spojené nádoby, jedno nemôže byť bez druhého, aby mohlo plniť svoj cieľ, spásu duší.